

Міністерство культури та інформаційної політики України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою

Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти

Протокол № 6

від «17» жовтня 2022 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ КЛАРНЕТ»
елементарного підрівня початкової мистецької освіти**

**Київ
2022**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ КЛАРНЕТ» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2022. 10 с.

Укладачі: **Дульдїєр В. А.**, викладач, завідувач відділу духових та ударних інструментів Київської дитячої школи мистецтв № 5 ім. Л. Ревуцького, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, артист Національного академічного духового оркестру України; **Томич Ф. Ф.**, голова циклової комісії спеціалізації «Оркестрові духові та ударні інструменти», старший викладач Ужгородського музичного фахового коледжу імені Д. Є. Задора, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заслужений артист України.

Рецензенти: **Лапан Б. І.**, викладач, завідувач відділу духових та ударних інструментів Львівської школи мистецтв № 10, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; **Мітрохов А. М.**, викладач, завідувач відділу духових та ударних інструментів Державного спеціалізованого мистецького навчального закладу «Київська дитяча школа мистецтв № 2 імені М. І. Вериківського, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист; викладач Київської муніципальної академії музики ім. Р. М. Глієра.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент кларнет**» (далі – типова навчальна програма) розроблена з дотриманням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених типовими освітніми програмами елементарного підрівня початкової мистецької освіти (наказ Міністерства культури України від 24.04.2019 № 352), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів гри на кларнеті, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу. Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на досягненнях вітчизняної школи гри на кларнеті, надбаннях і традиціях провідних світових шкіл, методиках сучасної української та інших національних шкіл.

Типова навчальна програма «Музичний інструмент кларнет» розрахована на чотири роки та розподіляється на два періоди. Перші два роки навчання рекомендовано проводити на музичному інструменті блокфлейта (за типовою навчальною програмою, розробники якої: В. А. Дульдїєр, В. Є. Баранова, І. С. Лозбін). Це початковий інструмент, що дозволяє учням більш раннього віку опанувати базові навички гри на духовому інструменті. На першому-другому роках навчання учні засвоюють нотну грамоту, отримують навички з постановки виконавського апарату, відпрацьовують техніку дихання, освоюють принцип дії духового інструмента, навчаються орієнтуватися в музичних жанрах, здобувають навички самостійної роботи. Опанування кларнета розпочинається з 3-го року навчання елементарного підрівня початкової мистецької освіти.

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент кларнет**». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня / учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, форм та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу. А також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання через перерозподіл нормативного змісту навчального матеріалу дисципліни за модулями, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначених типовою навчальною програмою.

Мета вивчення орієнтована на формування в учнів елементарних навичок володіння інструментом, систематизацію нормативного змісту навчальної дисципліни «**Музичний інструмент кларнет**» у логічній послідовності та визначення нормативних результатів навчання, розвиток музичного світогляду, мотивацію подальшого навчання гри на кларнеті на наступному (середньому (базовому)) підрівні початкової мистецької освіти.

Освітній процес з навчальної дисципліни «Музичний інструмент кларнет» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою є *індивідуальний урок*.

Навчання проводиться за модулями. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховано на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35 тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний нормативний обсяг часу на опанування програми, що становить 70 годин на рік (2 год. занять на тиждень для 3 та 4 років навчання).

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного / кожної учня / учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі *загальну кількість навчальних годин* рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на: поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмінь учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня / учениці; повторення / закріплення пройденого матеріалу; репетиції та підготовку до контрольних заходів та / або публічних виступів; планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо); відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня / учениці тощо).

Навчальний репертуар з навчальної дисципліни «Музичний інструмент кларнет» формується викладачем самостійно з урахуванням індивідуальних здібностей учнів.

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного та підсумкового контролю**.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль); за підсумками кожного модуля (модульний контроль). Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, прослуховувань, заліків, у тому числі технічних. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми.

Підсумковий річний контроль здійснюється після завершення кожного року навчання у формі академічного концерту, що включає результати навчання за типовою навчальною програмою. Наприкінці другого року навчання проводиться підсумковий контроль за результатами опанування типової навчальної програми у формі іспиту.

Програму кожного заходу поточного та підсумкового контролів слід komponувати з різнохарактерних та різностильових музичних творів. Рекомендовано включати до програми твори українських композиторів або обробки українського мелосу.

Визначення міри досягнення учнями результатів навчання елементарного підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання через виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1– 3 бали), середній (4– 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10– 12 балів). Метою оцінювання

є визначення рівня навчальних досягнень учня / учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання (*додаток*).

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їхніх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; воно не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів та не залежить від складності опанованого репертуару, темпу набуття компетентностей тощо. Оцінювання в процесі **підсумкового контролю** здійснюється за результатами опанування типової навчальної програми в повному обсязі та передбачає перевірку набутих фахових компетентностей за показниками, що відповідають нормативним результатам навчання, визначеним типовою навчальною програмою.

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Третій рік навчання

Завдання: ознайомлення з історію створення та будовою інструмента; оволодіння базовими навичками раціональної постави (амбушюра), виконавського дихання та постановки рук; формування атаки звуку; ознайомлення зі штрихами *detache* та *legato*; освоєння октавного клапану та середнього регістру.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 1	Ознайомлення з історією створення та будовою кларнета. Підбір мундштука, постановка амбушюра, звукоутворення на мундштуці з бочонком без інструмента. Постановка рук на інструменті, постановка виконавського дихання. Звуки з атакою четвертними, половинними та цілими тривалостями в діапазоні аплікатури лівої руки.	16	Знає історію створення кларнета та розуміє його будову. Володіє первинними навичками виконавської постави, відтворює звуки з атакою на мундштуці з бочонком. Має навички постановки рук та виконавського дихання. Грає звуки різними тривалостями в діапазоні аплікатури лівої руки, слідкуючи за чіткою атакою.
Модуль 2	Укріплення раціональної постави та виконавського дихання. Довгі звуки на 4 часті по тризвукам тональностей Соль-мажор та ля-мінор. Штрихи <i>detache</i> та <i>legato</i> на базі гам Соль-мажор, ля-мінор та тризвуків.	14	Грає довгі звуки на 4 часті по тризвукам тональностей Соль-мажор, ля-мінор, слідкуючи за амбушюром, положенням корпусу та рук. Використовує штрихи <i>detache</i> , <i>legato</i> в гамах Соль-мажор, ля-мінор та тризвуків. Грає гами та тризвуки восьмими

	Опрацювання чіткого переходу з ноти на ноту в тональностях Соль-мажор та ля-мінор на основі вправ. Первинні навички гри з концертмейстером.		тривалостями ритмічно та динамічно рівно. Володіє чіткими переходами з ноти на ноту в повільному темпі на <i>legato</i> в тональностях Соль-мажор та ля-мінор. Має розуміння спільної гри з концертмейстером, демонструє зоровий та слуховий контакт з ним.
Модуль 3	Укріплення раціональної постави та виконавського дихання. Довгі звуки на 4 чверті по тризвукам тональностей Фа-мажор та мі-мінор. Штрихи <i>detache</i> та <i>legato</i> на базі гам Фа-мажор, мі-мінор та тризвуків. Опрацювання чіткого переходу з ноти на ноту в тональностях Фа-мажор та мі-мінор на базі вправ.	20	Грає довгі звуки на 4 чверті по тризвукам тональностей Фа-мажор, мі-мінор, слідкуючи за амбушюром, положенням корпусу та рук. Використовує штрихи <i>detache</i>, <i>legato</i> в гамах Фа-мажор, мі-мінор та тризвуках. Грає гами та тризвуки восьмим тривалостями ритмічно та динамічно рівно. Володіє чіткими переходами з ноти на ноту в повільному темпі на <i>legato</i> в тональностях Фа-мажор та мі-мінор.
Модуль 4	Укріплення раціональної постави та виконавського дихання. Довгі звуки на 4 чверті по тризвукам тональностей До-мажор та ре-мінор. Освоєння октавного клапану та середнього регістру. Штрихи <i>detache</i> та <i>legato</i> на базі гам До-мажор, ре-мінор та тризвуків. Опрацювання чіткого переходу з ноти на ноту в тональностях До-мажор та ре-мінор на базі вправ.	16	Грає довгі звуки на 4 чверті по тризвукам тональностей До-мажор, ре-мінор, слідкуючи за амбушюром, положенням корпусу та рук. Використовує октавний клапан в діапазоні середнього регістру, демонструючи синхронну роботу пальців. Використовує штрихи <i>detache</i>, <i>legato</i> в гамах До-мажор, ре-мінор та тризвуках. Грає гами та тризвуки восьмим тривалостями ритмічно та динамічно рівно. Володіє чіткими переходами з ноти на ноту в повільному темпі на <i>legato</i> в тональностях До-мажор та ре-мінор.
Всього годин у навчальному році:		70	

Протягом третього року навчання учень / учениця опановує: гами До-мажор, ля-мінор, Фа-мажор, ре-мінор, Соль-мажор, ми-мінор; 8 – 12 етюдів на різні види техніки; 12 різнохарактерних п'єс.

На поточних контрольних заходах у 2 та 3 модулях учень / учениця виконує по 2 різнохарактерних твори напам'ять.

На підсумковому річному контрольному заході учень / учениця виконує: 2 різнохарактерних твори напам'ять.

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень/учениця:

- демонструє атаку звуку;
- застосовує штрихи *detache*, *legato*;
- володіє нижнім та середнім регістрами інструмента.

Четвертий рік навчання

Завдання: освоєння верхнього регістру інструмента; ознайомлення зі штрихом *staccato*; удосконалення виконання штрихів *detache*, *legato*; робота над гамоподібними та арпеджованими пасажами.

Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 5	Укріплення раціональної постави та виконавського дихання. Довгі звуки на 6 чвертей у нюансі «<i>f</i>» по тризвуку тональності Сі-бемоль-мажор. Поступове освоєння верхнього регістру. Штрихи <i>detache</i>, <i>legato</i>, <i>staccato</i> на базі гами Сі-бемоль-мажор та тризвуку. Гамоподібні та арпеджовані пасажи в тональності Сі-бемоль-мажор на базі етюдів.	16	Грає довгі звуки на 6 чвертей по тризвуку тональності Сі-бемоль-мажор у нюансі «<i>f</i>», слідкуючи за амбушюром, положенням корпусу та рук. Грає гаму Сі-бемоль мажор у дві октави. Використовує штрихи <i>detache</i>, <i>legato</i>, <i>staccato</i> в гамі Сі-бемоль мажор та тризвуку. Грає гаму та тризвук восьмим тривалостями ритмічно та динамічно рівно. Грає гамоподібні та арпеджовані пасажи в тональності Сі-бемоль-мажор на базі етюдів, дотримуючись потрібних штрихів та нюансів.

	Розуміння будови музичних фраз та розстановки «логічних ком» для взяття дихання. Базові навички виконання штрихів (<i>detache, legato, staccato</i>), ритмічних відхилень (<i>ritenuto, accelrando</i>) та відтворення динамічних відтінків як засіб створення характеру п'єс.		Демонструє розуміння будови музичних фраз та розставляє «логічні коми» для взяття дихання під час виконання. Використовує опановані засоби виразності для створення художнього образу твору.
Модуль 6	Укріплення раціональної постави та виконавського дихання. Довгі звуки на 6 чвертей у нюансі «<i>f</i>» по тризвуку тональності соль-мінор. Штрихи <i>detache, legato, staccato</i> на базі гами соль-мінор гармонічний та тризвуку. Гамоподібні та арпеджовані пасажи в тональності соль-мінор на базі етюдів.	16	Грає довгі звуки на 6 чвертей у нюансі «<i>f</i>» по тризвуку тональності соль-мінор, слідкуючи за амбушюром, положенням корпусу та рук. Використовує штрихи <i>detache, legato, staccato</i> в гамі соль-мінор гармонічний та тризвуку. Грає гаму та тризвук восьмим тривалостями ритмічно та динамічно рівно. Грає гамоподібні та арпеджовані пасажи в тональності соль-мінор на базі етюдів, дотримуючись потрібних штрихів та нюансів.
Модуль 7	Укріплення раціональної постави та виконавського дихання. Довгі звуки на 6 чвертей у нюансі «<i>f</i>» по тризвуку тональності Ре-мажор. Штрихи <i>detache, legato, staccato</i> на базі гами Ре-мажор (з переходом на «мі» малої октави) та тризвуку. Гамоподібні та арпеджовані пасажи в тональності Ре-мажор на базі етюдів.	20	Грає довгі звуки на 6 чвертей у нюансі «<i>f</i>» по тризвуку тональності Ре-мажор, слідкуючи за амбушюром, положенням корпусу та рук. Використовує штрихи <i>detache, legato, staccato</i> в гамі Ре-мажор (з переходом на «мі» малої октави) та тризвуку. Грає їх восьмим тривалостями ритмічно та динамічно рівно. Грає гамоподібні та арпеджовані пасажи в тональності Ре-мажор на базі етюдів, дотримуючись потрібних штрихів та нюансів.

Модуль 8	Укріплення раціональної постави та виконавського дихання. Довгі звуки на 6 чвертей у нюансі «<i>f</i>» по тризвуку тональності сі-мінор. Штрихи <i>detache, legato, staccato</i> на базі гами сі-мінор гармонічний та тризвуку. Гамоподібні та арпеджовані пасажи в тональності сі-мінор на базі етюдів.	18	Грає довгі звуки на 6 чвертей у нюансі «<i>f</i>» по тризвуку тональності сі-мінор, слідкуючи за амбушюром, положенням корпусу та рук. Використовує штрихи <i>detache, legato, staccato</i> в гамі сі-мінор гармонічний та тризвуку. Грає гаму та тризвук восьмим тривалостями ритмічно та динамічно рівно. Грає гамоподібні та арпеджовані пасажи в тональності сі-мінор на базі етюдів, дотримуючись потрібних штрихів та нюансів.
Всього годин у навчальному році:		70	

Протягом четвертого року навчання учень / учениця опановує: гами Ре-мажор, сі-мінор, Сі-бемоль-мажор, соль-мінор; 8 – 12 етюдів на різні види техніки; 10 – 12 різнохарактерних п'єс.

На поточних контрольних заходах у 2 та 3 модулях учень / учениця виконує по 2 різнохарактерних твори напам'ять.

На підсумковому річному контрольному заході учень / учениця виконує: 2 різнохарактерних твори напам'ять.

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень / учениця:

- використовує гамоподібні та арпеджовані пасажи;
- застосовує штрихи *detache, legato, staccato*, динамічні нюанси та ритмічні відхилення на початковому рівні;
- розставляє «логічні коми» для взяття дихання;
- втілює художній образ п'єс за допомогою опанованих засобів виразності.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Характеристика навчальних досягнень
Початковий	1 – 3	Якість звуку та рівень відтворення музичного тексту не відповідають програмним вимогам. Учень / учениця робить численні помилки, часто зупиняється.
Середній	4 – 6	Виконання творів має значну кількість недоліків: текстові помилки, хаотичне дихання, відсутність артикуляції та динамічних нюансів.
Достатній	7 – 9	Учень / учениця демонструє необхідні навички та вміння, елементи артистизму, але мають місце незначні помилки в тексті, необґрунтована зміна темпів. Недостатньо розкрито образний зміст творів.
Високий	10 – 12	Має місце впевнене та якісне виконання творів, що відповідає вимогам поточного етапу навчання. Учень / учениця втілює художню ідею твору, демонструючи вільне володіння опанованими засобами виразності.